देवरमिति युगांतरधर्मः कलौ देवरात्सुतोत्पत्तेर्निषेधात् ॥५२॥ लिखंतीति केषांचिन्मते देवरादयः अलिखितां भ्रातृभार्यां लिखंत्येव सुरतो न योजयंत्येवं अपरेषां मते शनैर्मंथरा इयं प्रवृत्तिः ऐच्छिकी न तु वैधीत्यर्थः ॥५३॥ अस्मिन्पक्षद्वये नियममाह तदिति सर्वाणि मंगलानि हरिद्रास्नानादीनि मंत्राश्च प्राक्पाणिग्रहणीया यत्र निष्पन्नास्तादृशमप्यंतरं कालव्यवधानं यत्र वर्तते तत्रैव पूर्वोक्तौ नियमविकल्पौ प्रवर्तेते न तु पाणिग्रहणादूर्ध्वं तत्र संकल्पपूर्वकं दत्ताया अपि कन्यायायोः पहारस्तज्जन्यो मृषावादः पातको भवति दातुर्न तु तावन्मात्रेण तस्यां भार्यात्वमुत्पन्नमित्यर्थः ॥५४॥ कदा तर्हि तदुत्पद्यते ऽत आह पाणीति यत्र तु दानादूर्ध्वं सप्तमपदात्प्राक् भर्तुर्मरणं सगोत्रत्वादि ज्ञानं वा जातं तत्रान्यस्मै दाने मृषावाददोषोपि नास्तीत्यर्थः ॥५५॥ देयं दानं एनं वक्ष्यमाणं तमेवाह अनुकूलामिति अनुवंशां स्ववंशानुरूपां अयं भावः यथाऽधानपावमानेष्टिभ्यां समुच्चिताभ्यामग्नय उत्पद्यंते न त्वेकैकेन एवं दानपाणिग्रहाभ्यां भार्यात्वमुत्पद्यते। तत्राद्याभावे चौर्येणाहृतायानधर्मपत्नीत्वं परस्याभावे तु तस्यादासीत्वान्न कर्मसंबं

देवरं प्रविशेत्कन्या तप्येद्वापि तपः पुनः॥ तमेवानुगता भूत्वा पाणिग्राहस्य काम्यया॥५२॥ लिखंत्येव तु केषांचिदपरेषां शनैरपि॥ इति ये संवदंत्यत्र त एतं निश्चयं विदुः॥५३॥ तत्पाणिग्रहणात्पूर्वं मंतरं यत्र वर्तते॥ सर्वमंगलमंत्रं वै मृषावादस्तु पातकः॥५४॥ पाणिग्रहणमंत्राणां निष्ठा स्यात्सप्तमे पदे॥ पाणिग्रहस्य भार्या स्याद्यस्य चाद्भिः प्रदीयते॥५५॥ इति देयं वदंत्यत्र त एनं निश्चयं विदुः॥ अनुकूलामनुवंशां भ्रात्रा दत्तामुपाग्निकां॥ परिक्रम्य यथान्यायं भार्यां विंदेद्द्विजोत्तमः॥५६॥ इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्वणि आनुशास० दानधर्मे विवाहधर्मकथने चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४४

युधिष्ठिर उवाच कन्यायाः प्राप्तशुल्कायाः पतिश्चेन्नास्ति कश्चन॥ तत्र का प्रतिपत्तिः स्यात्तन्मे ब्रूहि पितामह॥१॥ भीष्म उवाच या पुत्रकस्य ऋद्धस्य प्रतिपाल्या तदा भवेत्॥ अथ चेन्नाहरेच्छुल्कं क्रीता शुल्कप्रदस्य सा॥२॥ तस्यार्थे पत्यमीहेत येन न्यायेन शक्नुयात्॥ न तस्मान्मंत्रवत्कार्यं कश्चित्कुर्वीत किंचन॥३॥ स्वयं वृतेन साज्ञप्ता पित्रा वै प्रत्यपद्यत॥ तत्तस्यान्ये प्रशंसंति धर्मज्ञानेतरे जनाः॥४॥

धइति ॥५६॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभावदीपे चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः॥४४॥ ॥छ॥ ॥छ॥ कन्याया इति शुल्कदश्चेत्प्रोषितस्तद्भयादन्यश्च न वृणुते तदा तत्पित्रा किं कर्तव्यमिति प्रश्नार्थः ॥१॥ या कन्या पितुः प्रतिपाल्या पिता च यदि तत् शुल्कं परपक्षीयेभ्यः परावृत्य न दद्यात्तर्हि सा कन्या शुल्कप्रदस्यैव ज्ञेया न तु पितुस्तस्या अन्यस्मै दातुमधिकारोस्तीत्यर्थः ॥२॥ तस्य शुल्कदस्यार्थे न्यायेन उत्तमात् रेतसः क्रमेण पुत्रं ईहेत स चास्या पुत्रस्य शुल्कदस्य चोपकाराय भवति न तु तस्मात् शुल्कदादन्यः कश्चिन्मंत्रवत्कार्यं विधिस्तस्याः पाणिग्रहणं कुर्वीत ॥३॥ एवं प्राप्तशुल्कायाः कर्तव्यमुक्त्वा अप्राप्तशुल्कायास्तादृश्याः का गतिरित्यत आह स्वयमिति पित्रा आज्ञप्ता सती स्वयं वृतेनैव भर्त्रा योगं प्रत्यपद्यत तच्च इतरे धर्मज्ञानप्रशंसंति॥ ॥४॥

Digitized by Google